

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ТРАДИЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙ

*І. М. Савицька, кандидат філософських наук
isavitskaya@gmail.com*

Анотація. Досліджено радикальні зміни в системі освіти, що відбуваються як відповідь на виклики глобальних і локальних чинників сучасної епохи й охоплюються поняттями «модернізація» та «інновація». Проаналізовано зв'язок і взаємозумовленість глобальних проблем сучасності та кризи освіти. Доведено, що успішне подолання кризи можливе лише на основі її філософського осмислення та нової освітньої парадигми.

Ключові слова: модернізація, філософія освіти, традиція, інновації, глобалізація.

Реалізація обраної українським народом перспективи євроінтеграції, передбачає, насамперед, здійснення модернізації – опанування високо-технологічного способу впливу на дійсність, прогресивна організація суспільства та інститутів держави на основі вивільнення потенціалу громадян. Україна, як власне й увесь світ, намагається відшукати соціальну, економічну та науково-технологічну платформу виживання, нову парадигму підготовки людини до життя, яка б забезпечила не лише адаптивне ставлення до дійсності, але й розвиток людини як її активного суб'єкта й творця [2, с. 135].

Центром цієї парадигми є освіта, що розвивається як відповідь на виклики цивілізації і, одночасно, – як відповідь на потреби людини знайти своє місце та можливості самореалізації у новому глобальному просторі. Освіта, її організація, загальна філософія розвитку, перебувають в епіцентрі дискусій, що розгорнулися нині у світовому інтелектуальному середовищі. Успіх модернізації України залежить від освіти, науки та інновацій. Саме вони забезпечують еволюцію суспільства, культури й людини через соціалізацію та індивідуалізацію, розвиток свідомості, урізноманітнення способів діяльності та форм існування, запуску соціальних проектів і освітніх реформ.

Нашій країні необхідна серйозна, послідовна і довготривала освітня політика, заснована на розумінні цілей інноваційної освіти та реальних можливостей їх здійснення. Для найбільш повного осмислення інноваційної освіти тепер, в умовах зміни ціннісних установок і спроб впровадження нових підходів і технологій у мах освіти, необхідний загальнофілософський аналіз теоретичних передумов її розвитку. Філософія сприяє аналізу інноваційного освітнього процесу як цілісності, що охоплює все різнома-

ніття проявів освіти, всі види і рівні її особливої стадії розвитку в освітньому просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій переконливо свідчить про важливість і актуальність освіти. Останніми роками з'явилася значна кількість публікацій, автори яких досліджують різноманітні аспекти проблем філософії освіти, модернізації освіти, зокрема і вищої. Так, поняття «інновація», «традиція», «інноваційна діяльність», «інноваційний процес» найбільш повно розкриті в роботах А. Арора, Д. Бернал, С. Брю, А. Гамбардела, Дж. Лернер, Р. Нельсон, С. Торрізі, Й. Шумпетера, С. Штерна та ін. Проблеми модернізації освіти знайшли своє відбиття і в науковому доробку багатьох вітчизняних вчених, зокрема В. П. Андрущенко, В. П. Беха, Л. В. Губерського, В. О. Кудіна, В. Г. Кременя, В. О. Огнев'юка, М. В. Поповича, В. В. Рибалка, М. Х. Розова, Л. А. Чекаля та ін., які обґрунтували пріоритетність інноваційних процесів у межах переходу до особистісно-орієнтованого підходу в освіті.

Усі дослідники, хоча і є прихильниками відмінних між собою концепцій гуманітарної освіти, погоджуються з тим, що саме духовна еволюція людини, її розвиток – це безальтернативний шлях розвитку вищої освіти. Водночас, накопичений сучасною наукою матеріал свідчить, що розробка сучасних проблем філософії освіти, інновацій, здійснюється вельми нерівномірно, значна частина публікацій зосереджена на дослідженні важливих, однак часткових і переважно внутрішньосистемних проблем освіти.

Мета дослідження – висвітлення однієї з головних проблем освіти – підвищення якості функціонування освітньої системи та гарантованість цієї якості – тісним чином пов'язана з інноваціями, взаємозв'язком та взаємозумовленістю кризи освіти і глобальних проблем сучасності, сучасного стану філософії освіти, проблематики її самовизначення. Актуальність дослідження зумовлена потребами суспільної практики та загальними закономірностями соціокультурної трансформації суспільства, які на початку XXI століття значно загострили проблему взаємної адаптації освіти і суспільства.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні інновації у вищій школі розуміються не стільки як реалізація в освіті антропологічних і філософських концепцій людини і культури, що було характерно для другої половини минулого століття, скільки як відповідь на виклики часу, враховуючи вимоги ринкової економіки й процеси входження України в європейську світову спільноту. Причиною цього є також і переважно індустріальна модель вітчизняної економіки, застаріла або недостатньо реорганізована система освіти, відсутність стратегії формування особистості інформаційної доби. Освіта формує особистість у всій її багатовимірності, а не просто дає знання і професію. Звідси – провідна, пріоритетна роль освіти, знання, особливо наукового, а не лише знання загальноінтелектуального у житті особистості й соціуму.

Інтеграція України у світовий освітній простір потребує постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інновацій-

них педагогічних систем, можливостей і свободи вибору в освіті, модернізації її змісту, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя, розвитку державно-громадської моделі управління. Ключовим завданням освіти у XXI столітті є розвиток мислення, орієнтованого на стале майбутнє. Філософія освіти XXI століття постає засобом інтеграції науки, політики щодо науки і управління знаннями у сучасному його інтегруючому баченні мікро- і макроперспектив процесів творення, виробництва, трансферу, трансформації та використання знання [4, с. 15].

Складність обговорення проблеми освіти полягає в тому, що, з одного боку, вона орієнтує людину на зразок, а з іншого – саме потребує визначення цього зразка. Наявність зразка передбачає існування «незалежного» суб'єкта пізнання (як це прийнято в класичному ідеалі раціональності, в будь-якому просторі і будь-якому часі), здатного формувати істинні судження. Але коли в суспільстві зникає віра в незаперечний авторитет усталених зразків, освіченість як нове осмислення світу залишається поки біднішим, ніж традиційна освіта. Сфера освіти актуально потребує визначення місця традицій як фіксованих форм збереження і передачі соціокультурного досвіду.

Традиції забезпечують стійку спадкоємність способів здійснення цієї передачі при взаємодії всередині поколінь і між ними в межах відносно загального розуміння та інтерпретації накопичених смислів і значень. В освіті інновація – це вибірка з наявного багажу ресурсів культури, здійснена при управлінні самим освітнім процесом. Як зазначає У. Демінг, система глибинних знань не претендує на роль «вичерпного» знання. Вона не обмежує своїх послідовників якимось набором догматів. Швидше, її потрібно сприймати як методологічну основу та інструмент, за допомогою якого можна досягти справжнього розуміння в найрізноманітніших галузях знання. Тобто, такого роду розуміння, яке дає змогу знаходити ефективні, часто інноваційні рішення та уникати непотрібних ризиків і втрат [3, с. 13].

На жаль, сьогодні в Україні, інноваційність вищої освіти ще не набула достатнього рівня ефективності, що є результатом певної непослідовності та низької ефективності державної освітньо-наукової та інноваційної політики. Як наслідок, соціально-економічний розвиток держави відбувається без належного інтелектуального забезпечення. Українська вища школа дедалі більше схиляється у бік підготовки користувачів, а не генераторів нових знань, нових технологій, фахівців для забезпечення потреб інноваційного розвитку держави. Інноваційні напрацювання фахівців, що пропонують певні прогресивні зміни в системі освіти, часто не знаходять втілення через нестачу коштів, неузгодженість дій управлінських структур, раціональної системи відбору, апробування та впровадження інновацій в освітній галузі, належного моніторингу отриманих результатів тощо.

Залишається без змін старий ландшафт вищої освіти, який не відповідає загальній програмі інноваційних трансформацій і потребує негайної диверсифікації системи вищої освіти. Стратегічний напрям розвитку передбачає забезпечення єдності наукової і освітянської діяльності та

інтеграцію останніх із виробництвом, що дає змогу динамічно реагувати на потреби «нової економіки» та використовувати нові знання для вдосконалення навчального процесу. Модернізація системи вищої освіти в Україні характеризується поєднанням традицій, що склалися у вітчизняній вищій школі, з новими ідеями, що пов'язані із входженням України у європейський та світовий освітній простір.

Для системи університетської освіти характерні сучасні інноваційні тенденції: орієнтація на європейські та світові освітні стандарти, розвиток багаторівневої освітньої системи, потужне збагачення ВНЗ сучасними інформаційними технологіями, широке включення в систему *Internet*, розвиток інноваційних технологій навчання, створення університетських комплексів, поширення дослідницько-експериментальної роботи з апробації нових навчальних планів, створення авторських підручників, посібників, навчального забезпечення, розробка освітніх стандартів, нових структур управління тощо. Генезис розвитку інноваційної освіти нерозривно пов'язаний з генезисом розвитку науки і осмисленням проблем науки.

До складу інноваційного процесу належать безпосередньо наукові дослідження у сфері фундаментальних наук та проведення наукових досліджень прикладного характеру, які необхідно використовувати максимально ефективно. Наука, розвиваючись, пред'являє якісно нові вимоги до системи освіти, що сприяє розвитку нових освітніх форм, концепцій і технологій, тобто розвитку інноваційної освіти. У свою чергу, інноваційна освіта, яка націлена на випередження свого часу, сприяє подальшому розвитку науки. Саме якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації всіх його інституцій, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості [1].

Освіта у філософському вимірі – це, перш за все, «граничний» соціокультурний архетип. Його зміст утворює освоєння і привласнення наявних у суспільстві знань і навичок, щодо взаємодії людей з усім існуючим, щодо означень неіснуючого, а також створення й використання нової інформації про світ і нові навички дій у ньому. Зрештою, освіта – це саме суспільство в стані свого соціокультурного самовідтворення, тому вміщує в собі як упорядковане, так і безладно перемішане й напластоване розмаїття, набуття, використання і творення знань і незнання, інформації і дезінформації, необхідного і надмірного тощо [6, с. 32].

Освіта не стільки зорієнтована на трансляцію традицій, скільки сприяє тому, що нове покоління виробляє власні критерії поведінки в нових ситуаціях. Педагогічні інновації орієнтують інститути освіти на те, щоб готувати людину, здатну до постійної зміни навколишніх обставин, як і до зміни себе. «Освіта – безцінна, вона – поза калькуляції. Важливо саме майбутнє..., і освіта життєво важлива для поліпшення цього майбутнього» [5, с. 86].

Висновки. На сьогодні важливо, щоб за зовнішніми змінами, що відбуваються в освіті, суспільство побачило їх зміст. Питання про співвідношення традиційного та інноваційного в розумінні сенсу сучасної філо-

софської освіти не має однозначної відповіді. Адже зв'язок між сучасною, якісною освітою, духовно-моральним, патріотичним вихованням і перспективою побудови громадянського суспільства, ефективної економіки та безпечної держави очевидна. Формування інноваційних структурних елементів у системі філософської освіти пов'язано з інституційним оформленням тенденцій диверсифікації вищої освіти. Це поняття відображує міру різноманітності, означає перерозподіл ресурсів, їх вкладення в нові сфери діяльності, що істотно відрізняються від початкових.

Метою диверсифікації є досягнення стійкості, зменшення ризиків за рахунок збільшення в системах різноманітності елементів і створення якісно нових. Проблеми, що стоять перед освітою майбутнього, потребують корінних перетворень у самому розумінні сутності освіти, у самому підході до визначення пріоритетів освітньої діяльності. Але зміни в цій сфері можливі за умови першочергового вирішення найбільш загальних освітніх проблем, що визначають роль і місце освіти у вирішенні глобальних цивілізаційних завдань. Саме філософія освіти поєднує власне систему освіти з постійно змінним станом суспільства. Вказуючи напрям розвитку та модернізації системи освіти, вона тим самим покликана здійснювати пошук шляхів вирішення актуальних проблем існування людства.

У контексті питань розвитку інноваційної освіти важливе переосмислення сучасною філософією освіти питань взаємодії науки і освіти та виявлення основних тенденцій освітньої політики в даній області. Від трактування мети і цінностей освіти залежить вирішення питання про бажане співвідношення традицій та інновацій в його розвитку, про критерії вибору технологій для кожного рівня освітньої системи, про співвідношення цілей освіти як соціальної сфери та соціального інституту і окремого суб'єкта. Під час обговорення практичних рішень важлива рефлексія над цілями і змістом освіти. Саме це й становить завдання філософії освіти.

Список літератури

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/>
2. Губерський Л. В. Філософія освіти XXI століття: пошук пріоритетів / Л. В. Губерський, В. П. Андрущенко ; відп. ред. А. Є. Конверський, Л. О. Шашкова // Сучасна українська філософія: традиції, тенденції, інновації : зб. наукових праць – К. : Київський університет, 2011. – 303 с.
3. Деминг У. Э. Выход из кризиса: Новая парадигма управления людьми, системами и процессами / У. Э. Деминг. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 370 с.
4. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті / С. Ф. Клепко. – Полтава : ПОІППО, 2006. – 328 с.
5. Нив Р. Генри. Пространство доктора Деминга: принципы построения устойчивого бизнеса / Генри Р. Нив. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 370 с.
6. [Чекаль Л. А., Гейко С. М., Горбатюк Т. В. та ін.]. – Філософія освіти. – Київ-Ніжин : Лисенко М. М., 2014. – 264 с.

ФИЛОСОФСКИЕ АСПЕКТЫ МОДЕРНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ В КОНТЕКСТЕ ТРАДИЦИЙ И ИННОВАЦИЙ

И. М. Савицкая

Аннотация. *Исследованы радикальные изменения в системе образования, происходящие в ответ на вызовы глобальных и локальных факторов современной эпохи и охваченные понятиями «модернизация» и «инновация». Проанализирована связь и взаимная обусловленность глобальных проблем современности и кризиса образования. Доказано, что успешное преодоление кризиса возможно на основе его философского осмысления и новой образовательной парадигмы.*

Ключевые слова: *модернизация, философия образования, традиция, инновации, глобализация.*

PHILOSOPHICAL ASPECTS OF MODERNIZATION OF EDUCATION IN THE CONTEXT OF TRADITIONS AND INNOVATIONS

I. Savytska

Annotation. *The author analysis philosophical aspects of modernization university education are probed. It presents the differentiation between philosophy of education and signs of educational philosophy's, indicates its disorienting role in education. Analyzes the radical changes in the education system that occurs in response to the challenges of global and local factors of the modern era and encompassed the concepts of «modernization» and «innovation».*

Key words: *modernization, philosophy of education, tradition, innovations, globalization.*

УДК 37.013.73

ПРОБЛЕМА ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

*Л. А. Сподін, кандидат педагогічних наук
lyudmila.spodin@mail.ru*

Анотація. *Проаналізовано якісні парадигмальні зміни в освітньому процесі і розглянуто варіанти розв'язання проблеми підвищення якості через компетентнісний підхід в освіті.*

Ключові слова: *філософія освіти, якість освіти, модернізація освіти.*

© Л. А. Сподін, 2015